

# / Actualisatie kerndoelen digitale geletterdheid

IN VIER STAPPEN NAAR CONCEPTKERNDOELEN

**Digitale geletterdheid krijgt eigen kerndoelen. Bij de actualisatie van de huidige kerndoelen wordt dit leergebied voor het eerst meegenomen in het landelijk curriculum voor primair, voortgezet en (voortgezet) speciaal onderwijs. Het wettelijk kader geeft scholen de duidelijkheid wat er van hen verwacht wordt om het leergebied digitale geletterdheid vorm te geven. Een team van leraren primair en voortgezet onderwijs, vakexperts en curriculumexperts werkt onder leiding van een procesregisseur hard aan de totstandkoming van de conceptkerndoelen. Hierbij krijgen ze ondersteuning van de advieskring digitale geletterdheid. Nu de eerste tussenproducten er liggen, is het een mooi moment om een kijkje in de keuken te geven.**

Het kerndoelenteam digitale geletterdheid is in november 2022 van start gegaan. In vier stappen werkt het team toe naar conceptkerndoelen. Allereerst werkten ze aan de karakteristiek. Daarin is beschreven waar het leergebied digitale geletterdheid op hoofdlijnen over gaat en wat de essentie is van het leergebied. Op basis daarvan maakte het team een raamwerk. De onderwerpen waarvoor het team conceptkerndoelen gaat maken, staan daarin schematisch weergegeven.

## **Wat moeten leerlingen kennen, kunnen en ervaren?**

“Allereerst zijn we gaan onderzoeken wat het leergebied digitale geletterdheid precies omvat”, legt procesregisseur digitale geletterdheid Hanneke Oosting uit. “Voor de karakteristiek hebben we onder andere gebruik gemaakt van wetenschappelijk onderzoek, van de startnotitie digitale geletterdheid en vanzelfsprekend ook van internationale curricula. Vervolgens zijn we gaan kijken naar de samenhang tussen digitale geletterdheid binnen het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs en de samenhang tussen digitale geletterdheid en andere leergebieden. Op basis van alle bevindingen hebben we een raamwerk opgesteld.”

Maartje Couck is lid van het kerndoelenteam. Ze vertelt: “Het team bestaat uit leraren van het primair en voortgezet onderwijs, vakexperts en curriculumexperts. Vanuit onze achtergronden en ervaring nemen we allemaal onze eigen kennis en inzichten mee. Dat zou kunnen betekenen dat het een hele uitdaging is om op één lijn te komen. Maar als ik nu terugkijk, ging dat eigenlijk best soepel. Al snel hadden we overeenstemming op gebieden waarvan ik van tevoren had gedacht dat er misschien wat frictie zou zitten. Zo waren we het direct eens over het uitgangspunt dat we naar een gedegen beschrijving van de basiskennis toe moesten.

**“Vanuit onze achtergronden en ervaring nemen we allemaal onze eigen kennis en inzichten mee. Dat zou kunnen betekenen dat het een hele uitdaging is om op één lijn te komen. Maar als ik nu terugkijk, ging dat eigenlijk best soepel.”**



**HANNEKE OOSTING**

*Procesregisseur digitale geletterdheid, onderwijskundige en zelfstandig onderwijskundig adviseur in het basis- en voortgezet onderwijs.*



**MAARTJE COUCK**

*Lid van het kerndoelenteam digitale geletterdheid, programmamanager en docent digitale vaardigheden bij Scholengroep Leonardo Da Vinci in Leiden.*



**IRIS VAN DER HEIJDEN**

*Lid van de advieskring digitale geletterdheid, adviseur digitale geletterdheid jeugd bij de KB-nationale bibliotheek.*

Wat moeten leerlingen nu echt kennen, kunnen en ervaren met betrekking tot digitale geletterdheid, zodat ze digitaal actieve burgers worden? Ga je voor zelfredzaamheid, of wil je verder gaan? Digitale geletterdheid is bij uitstek een maatschappelijk leergebied. Daarom is het ook logisch dat we niet zomaar overnemen wat er in andere landen wordt gedaan. De context is er anders en er gelden andere randvoorwaarden.” Bovendien is bij dit soort actualisatieprocessen grote zorgvuldigheid geboden bij de exacte formulering van de tussenproducten en de conceptkern-doelen. “Alleen al welke werkwoorden je gebruikt, kan het verschil in focus maken”, aldus Couck.

***“Wat ik vooral zo mooi vind, is dat iedereen betrokken is en zijn of haar uiterste best wil doen, zodat we voor het onderwijsveld werkbare conceptkerndoelen ontwikkelen.”***

### **Menselijke insteek**

Couck vervolgt: “In eerste instantie redeneerden we in het kerndoelenteam heel erg vanuit de leerling. Hoe zorgt onderwijs in digitale geletterdheid ervoor dat de leerling een actieve, zelfstandige en kritische burger wordt? Maar toen we een en ander op papier gingen zetten, kwamen we op een behoorlijk technisch instrumenteel raamwerk uit. Onze belangrijkste vraag aan de advieskring was of we met deze technisch instrumentele aanpak van het raamwerk voldoende recht zouden doen aan het leergebied digitale geletterdheid.” De leden van de advieskring waren kritisch, constructief en unaniem in hun oordeel, aldus Iris van der Heijden, lid van de advieskring. “Wij waren van mening dat er meer nadruk moest komen op een mensgerichte en maatschappelijke insteek.” Alle leden van de advieskring raadpleegden hun eigen netwerk. “Zo kregen we onder meer feedback van wetenschappers, collega’s van Kennisnet, professionals uit het Netwerk Mediawijsheid en collega’s vanuit de bibliotheeksector”, schetst Van der Heijden. “Per lid van de advieskring is alle feedback verzameld. Heel waardevol, omdat iedereen er vanuit het eigen professionele perspectief naar kijkt. Vervolgens hebben we in de advieskring alles stap-voor-stap doorgenomen en gerubriceerd en ter beschikking gesteld aan het kerndoelenteam.”

### **Drie domeinen**

“De gedachtegang van de advieskring was eigenlijk een bevestiging van onze aanvankelijke denkrichting”, stelt Couck. “We konden hun adviezen meenemen in de tweede versie van karakteristiek en raamwerk.” Van der Heijden is opgetogen dat het kerndoelenteam en de advieskring elkaar hebben kunnen vinden op de technisch instrumentele inhoud en de menselijke insteek. De aanvankelijk vier geformuleerde domeinen van digitale geletterdheid zijn inmiddels teruggebracht naar drie, waarvan de eerste vooral gaat over wat een leerling als basis moet kennen en kunnen. “Als team zijn we gaan kijken naar wat een leerling minimaal aan kennis en vaardigheden moet bezitten om te kunnen functioneren in de maatschappij. Dan kijken we bijvoorbeeld naar de zelfredzaamheid met betrekking tot ict-basisvaardigheden en informatievaardigheden”, legt Couck uit.

“De tweede gaat met name over maken, ontwerpen en creëren, zodat de leerling zichzelf ten volle kan ontwikkelen en uiten. De leerling wordt hiermee een actieve deelnemer aan de samenleving. Het derde onderdeel richt zich op ‘De leerling, de wereld en digitale technologie’. Daarbij maken we een onderscheid tussen ‘De leerling en digitale technologie’ en ‘De wereld en digitale technologie’. Onder ‘De leerling en digitale technologie’ vallen onderwerpen als veiligheid, privacy, gezondheid en online identiteit. Bij ‘De wereld en digitale technologie’ komen onder andere big data en de invloed van techbedrijven op de samenleving aan bod.”

### **Voor leraren en leerlingen**

Oosting, Couck en Van der Heijden ervaren de samenwerking tussen kerndoelenteam en advieskring als prettig. “Wat ik vooral zo mooi vind, is dat iedereen betrokken is en zijn of haar uiterste best wil doen, zodat we voor het onderwijsveld werkbare conceptkerndoelen ontwikkelen”, zegt Oosting. Het voelt echt als een gezamenlijke opdracht.” Van der Heijden kan dat beamen. “Wij zijn er als advieskring, inclusief onze netwerken, om te helpen. Onze achterban beschikt immers over zoveel expertise. Die zetten we graag in om tot de beste kerndoelen voor digitale geletterdheid te komen.” Wat gaan de nieuw ontwikkelde kerndoelen straks betekenen voor de onderwijspraktijk? “Deze allereerste kerndoelen voor digitale geletterdheid gaan focus aanbrengen voor leraren”, verwacht Couck. “Scholen, secties, of individuele leraren hoeven de domeinen niet meer uit te gaan zoeken. Wat bovendien goed zal werken is dat zowel in het primair onderwijs als in de onderbouw van het voortgezet onderwijs dezelfde thema’s aan bod zullen komen. Leraren in het voortgezet onderwijs zullen de domeinen die in het primair onderwijs behandeld zijn, verder uitdiepen. Zo krijgen we ook een mooie doorlopende leerlijn.” De advieskring is daar heel blij mee, aldus Van der Heijden. “Het is goed dat alle domeinen al in het primair onderwijs aan bod komen en dat hier geen scheiding primair onderwijs/onderbouw voortgezet onderwijs is gemaakt.” Couck vervolgt: “De actuele kerndoelen zorgen er straks voor dat leerlingen in heel Nederland niet alleen passieve ontvangers zijn van steeds meer digitale processen en producten, maar ook actief en creatief deelnemen aan de samenleving. Hier gaan ze veel profijt van hebben.”

***“Een belangrijk doel van het actualisatieproces is om meer samenhang tussen de leergebieden te creëren. Het geleerde wordt zo veel effectiever, omdat leerlingen digitale geletterdheid in de context van verschillende gebieden van de samenleving zien.”***



## Digitale geletterdheid in andere leergebieden

Van der Heijden verwacht dat door de helder omschreven kerndoelen ook bij andere vakken digitale geletterdheid straks op heel natuurlijke wijze een rol gaat spelen. “Een belangrijk doel van het actualisatieproces is om meer samenhang tussen de leergebieden te creëren. Wat bij het ene leergebied geleerd wordt, neemt de leerling automatisch mee naar andere leergebieden. Het geleerde wordt zo veel effectiever, omdat leerlingen digitale geletterdheid in de context van verschillende gebieden van de samenleving zien.” De kerndoelenteams Nederlands en rekenen en wiskunde zijn eerder begonnen met de actualisatie en daarom verder met het uitwerken van de kerndoelen. “We hebben daar al doelen uit kunnen destilleren, waarin we onderdelen van digitale geletterdheid aan bod kunnen laten komen”, aldus Oosting. “Zo kan de werking van algoritmen bijvoorbeeld prima aan bod komen bij rekenen en wiskunde en zien we voor informatievervaardigheden een grote component bij Nederlands.”

***“De actuele kerndoelen zorgen er straks voor dat leerlingen in heel Nederland niet alleen passieve ontvangers zijn van steeds meer digitale processen en producten, maar ook actief en creatief deelnemen aan de samenleving. Hier gaan ze veel profijt van hebben.”***

## Tijdpad

De advieskring gaat zich nu buigen over de bijgestelde versie van karakteristiek en raamwerk, met daarbij ook de eerste uitwerkingen van de conceptkerndoelen. In november zijn de conceptkerndoelen zover klaar, dat ze op scholen beproefd zullen worden. Bied je als school straks een apart vak digitale geletterdheid aan, of laat je het onderdeel zijn van andere vakken? “De kerndoelen gaan over het wat. Hoe ze aan bod komen, is helemaal aan de scholen zelf. Er is geen one size fits all”, aldus Couck. “De wijze waarop een school de kerndoelen digitale geletterdheid aan bod laat komen in haar onderwijsprogramma moet aansluiten bij de identiteit, visie en leerlingpopulatie van de school. Maar die kerndoelen staan er straks, dat is de grote winst van deze actualisatie.”



## Gelijke kansen en een betere doorstroom

Actuele kerndoelen dragen bij aan gelijke kansen voor leerlingen, een betere doorstroom naar vervolgonderwijs en beter functioneren in de maatschappij. Vanuit die gedachte gaf het ministerie van OCW opdracht aan SLO om de kerndoelen en examenprogramma's van een aantal vak- en leergebieden te actualiseren. Voor de kerndoelen werkt een team van leraren, vakexperts, curriculumexperts en een procesregisseur in vier tussenproducten aan actuele conceptkerndoelen. De geactualiseerde kerndoelen primair onderwijs en onderbouw voortgezet onderwijs gelden straks ook voor het (voortgezet) speciaal onderwijs. Een advieskring met onderwijsprofessionals van vakverenigingen, lerarenopleidingen en maatschappelijke organisaties geeft het team feedback en reflecteert op de (tussen) producten.

Tekst: Brigitte Bloem

Fotografie: Barbra Verbij en Marcel Krijgsman



## Meer informatie

Kijk op [www.actualisatiekerndoelen.nl/digitalegeletterdheid](http://www.actualisatiekerndoelen.nl/digitalegeletterdheid) voor meer informatie. Je kunt je hier ook aanmelden voor automatische updates.